

ЕЗРА ПАУНД – РАДІОПРОПАГАНДИСТ ЧАСІВ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Юрій Мельник

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, м. Львів, Україна,
e-mail: kozakmataj@rambler.ru*

У статті досліджено радіовиступи Езри Паунда часів Другої світової війни з погляду особливостей тематики, аргументаційних ресурсів, мотиваційної бази. Через паралелі із провідними радіо-пропагандистами епохи показано специфіку роботи Паунда у царині радіопропаганди.

Ключові слова: ефективність радіопропаганди, альтернативна економіка, Друга світова війна, іномовлення, інформаційна війна.

Езра Паунд (1885–1972) увійшов в історію насамперед як класик американської літератури, як один із найкрупніших поетів-модерністів. Теоретик імажизму і один із засновників цього напрямку, він значною мірою визначив курс розвитку літератури свого часу, посприявши формуванню цілої плеяди літераторів першої половини ХХ ст. Тією чи іншою мірою це стосується Т. С. Еліота, Р. Фроста, Дж. Джойса, В. Б. Єйтса, Е. Хемінгуей та багатьох інших, менш відомих авторів, які писали під впливом Паунда, тексти яких Паунд редагував, публікував у журналах та антологіях тощо.

Окрім монументальної збірки “The Cantos” (“Пісні”), якою він здійснив вагомий внесок у світову літературу, окрім птягла у свою орбіту десятки літературних журналів між тими, які не вірили, що “поет може підірвати основи моралі та цінностей, і залишатися хорошим поетом”, або ж вважали, що “книга Паунда навряд чи взагалі є поезією” [цит. за: 11, р. 45] і тими, які, засуджуючи погляди Паунда, бачили у цій премії вміння журі відділяти естетику від політичних переконань, а також – свідчення свободи та відкритості американського суспільства [16, р. 352]. Останніх, як показали дослідження Р. Коррігана та Б. Лофтуса, кількісно було значно менше.

У цій статті ми маємо на меті окреслити особливості роботи Паунда у сфері радіо-пропаганди шляхом співставлення його виступів із виступами провідних радіо-пропагандистів часів Другої світової війни. Прояснення характеру радіо-пропаганди Паунда, найбільш контroversійної частини його спадщини, сприятиме формуванню його цілісного образу, який через сорок років після смерті поета не може вважатися завершеним.

Центральне місце у радіовиступах Паунда займало його економічне кредо, навколо якого вибудовувалися усі інші міркування. Як вважав Паунд, усі негативні процеси і події ХХ та попередніх століть (як, наприклад, війни і революції) були спричинені ді-

¹ Значна частина радіовиступів Паунда (120 ефірів) була видана у 1978 р. (упорядник – Л. В. Дууб) [14]. Цим виданням ми і маємо намір користуватися у нашому дослідженні.

льністью крупних фінансистів.

Крупного фінансиста (лихваря, кредитора, банкіра, “ділка”) Паунд розглядає як винуватця бід окремих індивідів, народів і людства загалом. Кредитор, на думку Паунда, спершу створює умови, за яких виникла б необхідність у кредитуванні, а потім, даючи позику, втягує своїх боржників у відсоткову яму. Формулював це Паунд доволі чітко: “Ворогом є Das Leihkapital¹. Вони працюють день і ніч, порпаючись вам у кишнях” [32, р. 55].

Паунд наполягав на тому, що гроші – “засіб обміну, знаряддя, за допомогою якого обмін здійснюється, міра обміну” [31, р. 263], але в жодному разі не здатна до самопримноження цінність у собі. Лихвар, цей “ВОРОГ² усієї праці” [34, р. 196], перетворив гроші у засіб поневолення: “Рабство полягає в тому, щоб робити роботу, в якій раб не зацікавлений, з чужого розпорядження. Сучасні засоби змусити людину до роботи – брак грошей, брак у неї грошей та борг” [45, р. 266]. В іншому виступі: “У давні часи війни велися, аби захоплювати рабів. Сучасним інструментом насаджування рабства є БОРГ” [44, р. 261]. За таких умов, усі розмови про свободу і демократію втрачають сенс, оскільки “без свободи від БОРГУ немає тотальної свободи” [41, р. 227].

Спільником крупних фінансистів є політична еліта, зокрема американська та британська, проти якої Паунд намагається підбурити своїх слухачів: “Не довіряйте тому, – байдуже, яку посаду він займає, – хто намагається ВІДДАЛИТИ вас від запитань: ЧИМ є гроші? Хто їх робить? Як вони випускаються? Чому ВСІ люди не можуть купити те, що ВСІ люди продають? негайно розпочніть їх ставити і скидайте кожного, хто не дасть вам прямої відповіді” [20, р. 65].

Демонізація лихварства як головної причини економічних негараздів, однозначного і найбільшого зла, була підкріплена посиланнями на авторитетів, зокрема на Лінкольна (“У мене два вороги, армія Півдня переді мною та фінансові інституції в тилу. Із двох ворогів, той, що в тилу – небезпечніший”) та Джефферсона (“Якщо американський народ коли-небудь дозволить приватним банкам контролювати емісію його валюти, то корпорація, яка виросте навколо нього, спершу за допомогою інфляції, потім – дефляції, позбавить народ усієї його власності, аж поки їхні діти прокинуться бездомними на континенті, завойованому їхніми батьками” [21, р. 218]). На думку Паунда, суспільство приділяє дуже мало уваги окресленій вище проблемі: “Джерелом КАПІТАЛУ НЕ є виключно робота. НАВІТЬ у Європі жоден із сотні не усвідомлює цього факту та його наслідків”³ [34, р. 195].

Відповідно до картини світу, яку пропонує Паунд, кредитодавець зацікавлений у війні (у війні, що розпочалася 1939 р. і у війні як такій), оскільки він “спершу позичає на війну, а згодом позичає на репарації” [21, р. 219]. В одному з ефірів Паунд

¹ Позиковий капітал (нім.).

² Тут і далі – виділення Паунда/упорядника.

³ Зауважимо, що погляди Паунда не можна назвати оригінальними, – схожі думки висловлювались і до нього, зокрема такими економістами, як Кліффорд Дуглас та Сільвіо Гезель.

пояснює свою думку на доволі доступному прикладі: “Кораблі потоплені, ОСКІЛЬКИ НЕОБХІДНО, АБИ ВОНИ БУЛИ ПОТОПЛЕНІ. Коли кораблі потоплені, є більший попит на нові кораблі. Це підсилює РИНОК нових кораблів. Більше кораблів потрібно, оскільки більше кораблів було знищено. І ПОЗИКОВИЙ КАПІТАЛ, капітал лихварів, гроші, роблені помахом банкірської ручки, потрібні для ФІНАНСУВАННЯ нового будівництва” [30, р. 272].

З огляду на ці міркування, Паунд переводить увагу слухачів із гаданих на справжніх ворогів, – на тих, які кинули світ у війну, які “жадали таємної та безвідповідальної влади. І місце боротьби проти цих сифілісних мішків – не на фронті, а всередині ваших власних націй” [37, р. 74]. Банкіри, кредитори “почали цю війну, і хотіли цієї війни, і старалися, аби війна почалася, старалися, аби війна продовжувалась та поширювалась” [39, р. 25], а “зараз намагаються не дати війні закінчитися” [40, р. 40]. На думку Паунда, “спекулянти отримують ПРИБУТКИ, але НЕ виграють війни. Вони починають війну, але не для того, аби якийсь певний народ переміг у ній” [19, р. 46]. Закономірно також, що мир, який настане – не більш ніж інтермедія між цією війною та наступною [40, р. 40], оскільки діє “система позичання грошей іноземним народам, аби влаштувати війни кожних 19 років” [46, р. 53].

В інтерпретації Паунда, “теперішня війна сягає ПРИНАЙМНІ заснування Банку Англії наприкінці XVII ст., у 1694–1698 рр.” [44, р. 259]. “За що ви воюєте? – запитує американців Паунд. – Ви воюєте за національний спадок? За спадок мудрості, спадок Вашингтона, Монро, Джона Адамса та Лінкольна? Я б сказав, що ні. Ви воюєте ПРОТИ того, за що стояли всі ці люди” [37, р. 77].

Знову ж таки, Паунда непокоїть, що мало хто здатний зрозуміти ці такі очевидні для нього підводні течії війни. “Ви у густій темряві, ви збентежені. – твердить Паунд. – Вас крадькома, манівцями втягнули у війну і ви не знаєте НІЧОГО про неї. Ви не знаєте НІЧОГО, або майже нічого, про сили, які спричинили її” [28, р. 202]. Ведучи мовлення на Об’єднане королівство, Паунд казав: “Чи триватиме це вічно, – без проблиску світла на британський розум, який би показав йому справжні причини конфлікту – справжні сили У конфлікті? Лихварство проти селянства, лихварство проти сільськогосподарських угідь, лихварство проти кожного, хто робить свою щоденну роботу, фізичну чи розумову” [25, р. 73]. В іншому ефірі, веденому на територію США: “Чи ти, народе американський, НІКОЛИ не зрозумієш, що ведеш цю війну ДЛЯ ТОГО ЩОБ влізти у борги?... Влізти у болото по брови і ніхто не може сказати, КОЛИ ти вийдеш із нього” [29, р. 332]. Чи таке висловлювання: “Я від 70 до 100 разів виступив на радіо, і якщо я підійду до мікрофону ще 100 чи 200 разів, я зможу починати кожен виступ із цього твердження. Доки ви бачите цю війну збігом обставин, ви не можете зрозуміти її, судити її, вважати себе суддями правд і кривд сучасного етапу історії” [40, р. 39].

За версією Паунда, політичні лідери США та Великобританії допомогли лихварям організувати війну: “Рузвельт тепер говорить, що бачив, як війна насувається у 1937 р. У 1937 р. НЕ було необхідності для війни. Рузвельт зробив усе, що міг, аби вона стала неминучою. Не зафіксовано жодного вчинку Рузвельта, насправді скерованого на запобігання війні” [42, р. 17]; “Американський народ був достатньо РОЗСУДЛИВИМ,

аби бачити, що війна була дутою. ДАНЦІГ, Польша і все інше, ПІДЛАШТОВАНО, і американський народ знав, що все це підлаштовано” [26, р. 94]; “Тепер має бути зрозуміло, що дехто боїться НЕ наслідків війни, а КІНЦЯ війни. Черчілль наприклад” [47, р. 284]. “Містер Черчілль, НАВІТЬ Містер Черчілль не мав нахабства сказати американському народу, ЧОМУ він хоче, аби вони померли. Задля спасіння чого? Він воює за золотий стандарт та МОНОПОЛІЮ. А саме – за можливість морити голодом усе людство та змушувати його платити шадені гроші перед тим, як воно зможе з’їсти плід своєї власної праці” [22, р. 7].

Радіопропагандист переконує своїх американських та британських слухачів у тому, що ця війна за інтереси спекулятивного капіталу їм не потрібна: “Для Сполучених Штатів воювати проти Італії і проти Європи є просто явним триклятим нонсенсом, і кожен уродженець Америки, істинний американець ЗНАЄ, що це повний, цілковитий триклятий нонсенс” [26, р. 94]. Періодично, з різних боків Паунд підходить до запитання, яке адресує слухачам: “За що ви воюєте?” [28, р. 203]; “Чому ви вступили у цю війну? Звісно, я не можу знати вас. Але будьте поряд і слухайте, і можливо, з часом я навчу вас трохи історії. Ви не повинні бути у цій війні” [35, р. 165]; “Кожен американець, який здатен осягнути славу американської історії, знає, що він у цій війні не робить роботу Адамса і Джефферсона, Ван Бюрена і Лінкольна” [24, р. 170].

Зрозуміло, Паунд не був єдиним радіопропагандистом, що говорив для закордонного слухача. Радіо було ефективною інформаційною зброєю в часи Другої світової війни. Британська BBC, німецька RRG, “Радіо Москви”, “Голос Америки”, японська NHK, італійська EIAR, десятки “чорних” радіостанцій вели мовлення на війська ворога, на населення ворожих чи підконтрольних ворогу країн, мовами цих країн. Зокрема, на німецьку пропагандивну машину працювали відомі англомовні пропагандисти Вільям Джойс та Дуглас Чендлер. В окупованій Франції німцям забезпечувало інформаційну підтримку “Радіо Париж”, а на захоплених радянських територіях – численні новостворені радіостанції. Інтереси СРСР через радіо “Вільна Німеччина” відстоювали німецькі комуністи та військовополонені. З Лондона німецьку публіку обробляв Сефтон Делмер, а італійську – Джозеф Джон Марус (“Кандідус”). Із Риму до англоамериканців зверталася Ріта Дзукка. На тихоокеанській арені бойових дій американських солдат розважало музикою та намагалося повернути додому японське радіо, зокрема ведуча Іва Тогурі, громадянка США, більш відома за прізвиськом “Токіо Роуз”¹. Мета у них усіх була спільна: ослабити ворога. Серед способів – дезінформація, деморалізація, тенденційне трактування дійсності, заклики до непокори владі, поширення пацифістських настроїв, прихилиння на свій бік. Картина світу, яку моделювала радіопропаганда часів війни, характеризувалися однозначністю, однобокістю, ідеалізацією своєї сторони та демонізацією ворожої, протиставлянням доброго злого, білого – чорному.

¹ Підпільна радіостанція Української повстанської армії “Самостійна Україна” (“Афродита”) у 1943–1945 рр. вела мовлення, окрім української також російською, англійською, французькою та німецькою мовами. Передачу інформації про визвольну боротьбу українського народу у світ західноєвропейськими мовами забезпечував бельгійець Альберт Газенбрук [див.: 8].

Чудовим прикладом може бути французький комуніст Жан-Рішар Блок, – перебуваючи в Москві у 1941–1944 рр., він щотижня читав свої радіовиступи на Францію. Блок демонстрував схильність до абсолютизації (“Весь радянський народ піднявся на боротьбу” [3, с. 283]), повідомляв лише про перемоги тієї воюючої сторони, яку представляв сам (“Червона армія виганяє окупантів” [1, с. 298]) та лише про невдачі противників (“Німецьке командування, зазнаючи поразок з усіх сторін, не знає, звідки чекати наступного удару” [5, с. 297]). Змальовуючи вторгнення німців у СРСР, Блок повідомляє, що “всі 200 мільйонів радянських жителів зберігали спокій”. Що ж стосується агресора, який перетнув німецько-радянський кордон, то Блок констатує “страх солдат гітлерівської армії”: “Я стверджую, що 22 червня було для Німеччини та для німецької армії днем відчаю” [6, с. 280]. Про невдачі у війні власної сторони якщо й згадується, то лише у поєднанні із запевненнями про тимчасовість усіх труднощів (“Ворог вторгся вглиб радянської території. Але перемога буде за Червоною армією...” [4, с. 285]). Усю ненависть Блок сконцентровує на образі ворога, – Гітлера або ж маршала Петена [2].

Інший приклад – виступи Дугласа Чендлера, радіопропагандиста на службі у Третього Райху, який вів мовлення на США. Дев’ятого вересня 1941 р. в ефірі з його уст звучало: “Три роки країни Осі марширують від перемоги до перемоги на всіх фронтах: військовому, дипломатичному, економічному. Три роки демократичні опоненти світового прогресу, ведені шарлатаном Черчиллем та ренегатом Рузвельтом, намагаються замінити дії словами. Увесь їхній потенціал, всю їхню ганебну некомпетентність ці люди намагалися заховати за непроникною димовою завісою брехні” [48].

Чимало з описаних і показаних прийомів ведення пропаганди та способів зображення дійсності характерні і для Езри Паунда, який, як і інші радіопропагандисти, регулярно повторював одні і ті ж мантри, тяжів до схематизації, підганяючи сенс Другої світової під свої економічні погляди, ідеалізуючи фашистський режим та демонізуючи його ворогів.

Для ілюстрації наведемо кілька паралелей між Паундом та Джозефом Джоном Марусом (цікавого для нас тим, що знаходився у протилежній до Паунда позиції, ведучи мовлення з Великобританії на Італію). Марус намагався переконати італійців у тому, що союзництво з Німеччиною їм шкодить. Муссоліні “довів націю до рівня німецького протекторату” [9, р. 10], – говорить Марус. На його думку, чим більше Німеччина перемагатиме, тим більше слабнучиме Італія: “Німецькі успіхи – цвяхи, вбиті у незалежність та суверенність італійського народу”. Марус підкріплює свою позицію, перераховуючи наслідки, які для Італії мала участь у війні на боці Німеччини (ефір за 10 червня 1940 р.): “Втрата Киренаїки, Абіссинії, Сомалі та Еритреї, тобто повний крах фашистської імперії” [9, р. 11]. Куди кращим було б становище Італії, вільної від союзницьких зобов’язань перед Німеччиною: “Якби в той момент Муссоліні мав достатньо сміливості та розуму, аби звільнитися від зобов’язань Сталевого пакту – який багато хто з італійців сьогодні може хіба що проклинати – і знову віднайшов повну свободу дій, Італія могла б сьогодні бити в інші дзвони, не ті, що закликають святкувати німецькі перемоги та сповіщають про італійські поразки” [9, р. 10].

У радіовиступах Паунда дуже помітний аналогічний намір вбити клин між клю-

човими силами антигітлерівської коаліції, – довести англійцям та американцям усю неприродність дружби з Радянським Союзом. “Найвищою зрадою Західної цивілізації є союзництво з Росією” [36, р. 268], – заявляє Паунд. “Шайка Рузвельта запрягла вас разом з Росією. Не дуже хороша ставка” [38, р. 49]. Паунд наголошує на ідеологічній прірві між союзниками, нагадуючи, що СРСР – соціалістична держава: “Якщо ти віриш у земельний наділ, НАШО воювати ЗА скасування ВСІЄЇ приватної власності?” [38, р. 50]. З іншого боку, “Джо [Сталін] сказав, що знає “ряд капіталістичних урядів, контрольованих великими банками”, незважаючи на існування “демократичних” парламентів. Непогано для грузинського убивці” [33, р. 12]. Сконцентрувавши зусилля на доведенні британцям та американцям, що вони пішли на союзництво з СРСР, аби “зруйнувати всю європейську цивілізацію” [23, р. 146], Паунд значно рідше робив спроби налаштувати американців проти британців і навпаки: “І Якби Сполучені Штати потребували іноземного союзника, я б надав перевагу уряду іншого штибу, ніж уряд Ідена та Черчілля [18, р. 29].

Для радіопропагандиста часів Другої світової було вкрай важливо подати себе не як захисника інтересів тієї воюючої сторони, з тилу якої він веде мовлення, а як доброзичливець своїх слухачів та борця за загальнолюдські ідеали. Той-таки Дж. Дж. Марус постфактум (вересень 1945 р.) пояснює, що його спонукало виходити в ефір: “Ведучи мовлення як англієць до італійців, я служив не стільки Англії та хорошій і справедливій справі, за яку вона воювала, скільки справі людської гідності, свободи та європейської спільноти, що понад будь-яким націоналізмом та державними кордонами” [17, р. 6]. У схожому стилі Паунд відхрещувався від ролі захисника інтересів Риму та Берліну, намагаючись подати себе перш за все як американського патріота: “Моя робота, як я її бачу, – врятувати те, що залишилось від Америки та підтримати яку-не-яку цивілізацію...” [38, р. 49–50]; “Я зараз не зацікавлений у тому, аби рекламувати країни Осі. Я намагаюся, досі терпляче намагаюся пробудити трохи цікавості у моїх можливих слухачів у Британії” [36, р. 271]; “...До біса, я вів ТУ Ж пропаганду, перед тим як Гітлер став канцлером Райху” [20, р. 64]. Зауважимо, що патріотичні нотки у Паунда (“Я не хочу, остання річ, яку я б хотів, аби будь-якої шкоди зазнала армія та флот Дядька Сема” [19, р. 44]) немає підстав вважати повністю нещирими, – Паунд позиціонував себе як американець і виступав проти економічної системи (яка, на його переконання, була неприйнятною), а не проти США. Це переконливо доводить дослідник Дж. Доберман [12].

У пропагандивній війні того часу, крім просування своєї версії подій, необхідно було також викривати “брехливу” сутність повідомлень ворожих радіостанцій. Чи не найуспішнішим пропагандистом цього профілю був Ганс Фріче¹ [див. дет.: 7, с. 230–232], німецький радіоведучий, який будував свої програми на цитатах зі ЗМІ ворога, висміюючи та спростовуючи їх. Користуючись образами на зразок “англійське міністерство брехні”, Фріче знаходив приводи оголосити, що “вежа брехні містера

¹ Фріче був одним із двадцяти чотирьох обвинувачених на Нюрнберзькому процесі. Той факт, що поряд із політичними лідерами та військовими злочинцями Третього Райху на лаві підсудних сидів радіопропагандист, ще раз засвідчує важливість інформаційного фактору у Другій світовій війні.

Черчілля обвалюється навколо нього” [15].

Схожий прийом знаходимо і у Паунда. Важливою наскрізною думкою його ефірів є теза про підконтрольність американських та британських ЗМІ (а також освіти¹) тим-таки грошовим мішкам, які, тримаючи суспільство у незнанні, приховують від нього свої наміри та дії. “Свобода слова, як я сказав, НЕ є панацеєю. Ні, якщо вона у парі зі свободою брехні” [23, р. 147], – твердить Паунд. “Видається, що ЄДИНУ свободу слова на ПЕВНІ теми залишили мені на цьому радіо...” [23, р. 149]; “Лихварство, прибутки, монополізація грошей... Великі газети НЕ хочуть відкритої дискусії – все це повинно поширюватися нелегально” [20, р. 64]; “...І газети the Times, Telegraph, Yorkshire Post і Beaverbrook існують для того, аби утримувати дискусію поза цими такими небезпечними темами” [36, р. 269]; “Для всієї Європи важливо, що Свобода Слова просто супроводжує злочин, несправедливість, підлість чи щось гірше, якщо використовується лише як відвід, як камуфляж, лише як шмата на вітрі, покликана ВІДВОЛКТИ аудиторію від ФАКТІВ [23, р. 145].

Взявши до уваги все те, що пов’язує Паунда з іншими пропагандистами часів Другої світової, треба також мати на увазі усю незвичність роботи американського поета на цьому поприщі. Насамперед, типовий радіопропагандист – елемент пропагандивної машини тієї держави, на користь якої веде мовлення. Щодо виступів Паунда, то вони тісно пов’язані із його власними, висловленими у довоєнних статтях і брошурах поглядами і логічно випливають із них, тому, судячи з усього, писалися і зачитувалися без участі Міністерства Народної Культури чи будь-яких інших інституцій фашистської Італії². Італійські ЗМІ теж цікавилися цими питаннями, один із найвідоміших “мікрофонів” муссолінівського режиму Маріо Аппеліус у своїх радіовиступах згадував про “доларовий імперіалізм” та про “міжнародну плутократію, перекупщицю світових багатств, експлуататорку людської праці, душительку численних національних економік” [10, р. 602], однак до глибинного аналізу цих явищ не вдавався.

Характерною ознакою ефірів Паунда є практично повна відсутність реакції на перебіг війни. Радіо тому й було таким популярним у Другій світовій, що давало можливість миттєво відреагувати на хід подій на фронтах і дати їм вигідне для себе трактування. Саме від поточних подій війни відштовхувалися згадувані метри радіопропаганди Д. Чендлер, Г. Фріче, Ж. Ж. Марус, Ж. Р. Блок, М. Аппеліус та ін. Натомість для Паунда вислід військових баталій не такий важливий, як те, що століттями відбувається на економічних фронтах людської цивілізації (“Ця війна є ЧАСТИНОЮ вікової боротьби між лихварем та рештою людства...” [44, р. 259]). В ефірі за 26 березня 1943 р., не-

¹ “Впродовж 80 років, діючи невлучимо, інч звіси, інч звідти, вас ошукали, позбавили знань вашої історії, як американської, так і світової” [38, р. 50]; “Мое покоління виховалося неосвіченим в економіці. Історія викладалася із пропусками життєво важливих фактів” [20, р. 64].

² Як пише Дж. ван Ерт, ще до вступу США у війну Паунда попросили говорити менше про політику і більше про літературу, але Паунд не послухався і не змінив характеру своїх ефірів, після чого зміст його виступів ніхто не намагався корегувати [13, р. 68].

задовго після Сталінградської битви, Паунд це ще раз продемонстрував: “Незалежно від військової операції, від результатів військової операції, від можливих результатів будь-яких військових операцій, американський народ, як видається, зазнав розгромної поразки, – з вини фінансистів” [31, р. 262].

У більшості пропагандистів риторика відзначалася простотою і доступністю. “Радіопередачі призначені у нас для народу, – писав у своєму щоденнику Гьоббельс 27 березня 1940 року. – Вони повинні стати ще більш популярними, у них слід постійно повторювати головні лозунги. Ми пишемо і говоримо для народу, а не для інтелектуалів. Все повинно бути зовсім примітивно” [цит. за: 7, с. 240]. Паунд, як уже було сказано вище, тяжів до чорно-білого бачення дійсності, зображаючи хорошими країни Осі та поганими лихварів, банкірів, політичних лідерів Великобританії, США, СРСР. Але у випадку Паунда це аж ніяк не означало простоти та доступності, – його ефіри були перевантажені численними туманними твердженнями, історичними екскурсами, маловідомими прізвищами. Усе це ще більш ускладнювалося манерою часто перескакувати із теми на тему та, за зауваженням дослідника Дж. ван Ерта, “майже повним нехтуванням здатністю слухача розуміти все це” [13, р. 56]. Паунд запросто міг вести мову про свої переклади Конфуція на англійську, про історію США, мораль у сучасному християнстві, французьку літературу, відмінності між Старим та Новим Завітом у Біблії, історичну відірваність Англії від європейської думки, “хвороби сучасного мистецтва”¹, співвідношення американської та французької революцій і т. д.

Закономірно, що слухач Паунда не міг бути численним. Для того, аби принаймні розуміти те, що говорить Паунд, слід було мати відповідну підготовку, відповідний кругозір. Це усвідомлював і сам Паунд хоча й був високої думки про свої виступи: “В кінцевому результаті люди, що слухають мене (їх дуже мало, але члени цієї обраної меншості) знають більше, ніж ті, які слухають містера Г. Дж. повнощогокого Уеллса² та ліберальних маріонеток” [43, р. 20]; “Хоч би я мав людську чи ангельську мову, я не можу впевнитися, що навіть найвірніші слухачі будуть спроможні чути і розуміти повністю всю серйозність моїх виступів” [27, р. 191].

Отже, виступи Езри Паунда на “Римському радіо” в роки Другої світової війни мали багато спільного із радіопропагандою того часу: тенденційність та односторонність у зображенні дійсності; намагання внести розбрат у ворожу коаліцію; намагання створити у слухача ілюзію, що пропагандист піклується про його інтереси; спростування “брехливих” повідомлень ворожих ЗМІ.

Водночас, промови Паунда особливі тим, що створювалися незалежно від апарату тієї держави, яка забезпечувала поетові доступ до мікрофону. Наслідком свободи у виборі тематики радіовиступів було широке і вкрай нетипове коло питань, які Паунд вважав за потрібне піднімати. Ігнорування загальноприйнятими, відпрацьованими методами пропаганди, невміння і небажання підлаштовуватися під вимоги радіоефіру

¹ “Ми всі бачили, як закінчився культ краси”; “І ВЕЛИКЕ відхилення, великий занепад, коли картина пишеться, аби бути проданою, коли митець перестає хотіти жити” [27, р. 194].

² Знаменитий письменник-фантаст Герберт Уеллс у 1930-ті – 40-ві рр. зачитував свої виступи на BBC.

звели ефективність його роботи на цьому поприщі практично до нуля. Ефіри Паунда – це скоріше радіощоденник поета-економіста, ніж виступи пропагандиста у звичному сенсі цього слова.

Водночас, економічні проблеми, які ставив Паунд, не втратили актуальності до сьогодні, навпаки, постали у всій своїй загрозливій масштабності. Серед таких проблем – закономірність кризових явищ в економіці, базованій на фінансово-кредитних і біржових операціях; ріст прірви між бідними і багатими як наслідок практики кредитування перших другими; невпинний ріст національного боргу в усіх країнах світу і найперше – у розвинених. Усе більше підтверджень знаходять погляди Паунда на війни як на своєрідні бізнес-операції. Інша річ, що надії на вирішення цих проблем Паунд пов'язував із фашистською Італією та її союзниками, у чому була його помилка.

Список використаної літератури

1. Блок Ж. Р. Красная армия изгоняет оккупантов / Ж. Б. Блок ; пер. В. Седых // Ответственность таланта. Художественная публицистика. – Москва : Прогресс, 1984. – С. 298–300.
2. Блок Ж. Р. На внутренних фронтах. Я обвиняю Петена / Ж. Б. Блок ; пер. В. Седых // Ответственность таланта. Художественная публицистика. – Москва : Прогресс, 1984. – С. 285–290.
3. Блок Ж. Р. Победа под Ельней и советское сопротивление / Ж. Б. Блок ; пер. В. Седых // Ответственность таланта. Художественная публицистика. – Москва : Прогресс, 1984. – С. 281–283.
4. Блок Ж. Р. Поражение немцев под Москвой / Ж. Б. Блок ; пер. В. Седых // Ответственность таланта. Художественная публицистика. – Москва : Прогресс, 1984. – С. 283–285.
5. Блок Ж. Р. Сталинград и Ленинград. Советский боец спасает мир / Ж. Б. Блок ; пер. В. Седых // Ответственность таланта. Художественная публицистика. – Москва : Прогресс, 1984. – С. 296–298.
6. Блок Ж. Р. Француз приезжает из оккупационной зоны / Ж. Б. Блок ; пер. В. Седых // Ответственность таланта. Художественная публицистика. – Москва : Прогресс, 1984. – С. 278–281.
7. Волковский Н. История информационных войн. В 2 ч. Ч.2 / Н. Волковский. – Санкт-Петербург: Полигон, 2003. – 729, [7] с.
8. Мороз В. Радіомовлення українського підпілля / В. Мороз // Телевізійна й радіожурналістика. – 2005. – Вип. 6. – С. 158–178.
9. Candidus. La Logica della follia/ Candidus // Parla Candidus. – Arnaldo Mondadori, 1945. – P. 9–12.
10. Contro “lo Spettro” inglese. L’umorismo tragico della radio fascista // Storia del fascismo diretta da Enzo Biagi. – Firenze: SADEA editore. – Volume III. – P.601–602.
11. Corrigan R. Ezra Pound and the Bollingen Prize Controversy / R. Corrigan // Midcontinent American Studies Journal. – 1967. – Vol. 8. No. 2. – P. 43–57.
12. Doberman J. The Treason Debate: Ezra Pound and His Rome Radio Broadcasts / J. Doberman // The Concord Review. – 2000. – Vol.11. No2. – P. 45–66.
13. Ert Gibran van. Empty Air: Ezra Pound’s World War Two Radio Broadcasts / G. van Ert // Past Imperfect. – 1994. – Vol.3. – P. 47–72.
14. “Ezra Pound Speaking”: Radio Speeches of World War II”. – Westport-London : Greenwood Publishing Group, 1978. – 465 p.
15. Fritzsche H. German Torpedoes in Scapa Flow // Access mode: <http://www.calvin.edu/academic/cas/gpa/hf1.htm>
16. Loftus B. Ezra Pound and the Bollingen Prize: The Controversy in Periodicals / B. Loftus // Journalism & Mass Communication Quarterly. – 1962. – September. Vol. 39. – P. 347–394.
17. Marus J. J. Premessa // Parla Candidus. Discorsi dal 13 aprile 1941 al 3 dicembre 1944. – Mondadori,

1945. – P. 5–7.
18. Pound E. 30 Years Or a Hundred. / E. Pound // “Ezra Pound Speaking”: Radio Speeches of World War II”. – Westport-London : Greenwood Publishing Group, 1978. – P. 28–30.
 19. Pound E. America Was Intentions / E. Pound // Ibid. – P. 44–47.
 20. Pound E. And the Time Lag / E. Pound // Ibid. – P. 63–65.
 21. Pound E. Axis Propaganda / E. Pound // Ibid. – P. 217–220.
 22. Pound E. Books and Music / E. Pound // Ibid. – P. 7–10.
 23. Pound E. Brain Trust / E. Pound // Ibid. – P. 145–149.
 24. Pound E. The British Imperium / E. Pound // Ibid. – P. 166–170.
 25. Pound E. But How? Second Item / E. Pound // Ibid. – P. 70–73.
 26. Pound E. Clarification / E. Pound // Ibid. – P. 94–96.
 27. Pound E. Continuity / E. Pound // Ibid. – P. 191–194.
 28. Pound E. Darkness / E. Pound // Ibid. – P. 202–205.
 29. Pound E. Debt / E. Pound // Ibid. – P. 332–334.
 30. Pound E. Fetish / E. Pound // Ibid. – P. 271–273.
 31. Pound E. Financial Defeat: U. S. / E. Pound // Ibid. – P. 262–264.
 32. Pound E. Gold: England / E. Pound // Ibid. – P. 55–58.
 33. Pound E. The Golden Wedding / E. Pound // Ibid. – P. 11–15.
 34. Pound E. How Come / E. Pound // Ibid. – P. 195–197.
 35. Pound E. The Keys of Heaven / E. Pound // Ibid. – P. 162–165.
 36. Pound E. Lyric Tenors / E. Pound // Ibid. – P. 268–271.
 37. Pound E. McArthur / E. Pound // Ibid. – P. 74–77.
 38. Pound E. Napoleon, etc. / E. Pound // Ibid. – P. 48–51.
 39. Pound E. On Resuming / E. Pound // Ibid. – P. 24–27.
 40. Pound E. Sale and Manufacture of War / E. Pound // Ibid. – P. 39–40.
 41. Pound E. That Illusion / E. Pound // Ibid. – P. 225–228.
 42. Pound E. This War on Youth – on a generation / E. Pound // Ibid. – P. 16–19.
 43. Pound E. Those Parentheses / E. Pound // Ibid. – P. 20–22.
 44. Pound E. To Recapitulate / E. Pound // Ibid. – P. 259–261.
 45. Pound E. Usurocracy / E. Pound // Ibid. – P. 265–267.
 46. Pound E. Why Pick on the Jew? / E. Pound // Ibid. – P. 52–54.
 47. Pound E. Zion / E. Pound // Ibid. – P. 283–285.
 48. Propaganda Broadcast by “Paul Revere” (September 9, 1941) // Access mode: <http://archive.org/details/PropagandaBroadcastByPaulRevere>

Стаття надійшла до редколегії 10.09.13

Прийнята до друку 08.10.13

EZRA POUND AS A PROPAGANDA BROADCASTER IN TIMES OF WORLD WAR II

Iuriy Melnyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine,
Tel. office: (032) 239-47-75,*

e-mail: kozakmaja@rambler.ru

The article examines Ezra Pound's radio broadcasts during the World War II from the point of view of peculiarities of subject matter, argumentation resources, motivation. By means of comparison with the leading propaganda broadcasters of that period it is shown the specific character of Pound's broadcasting.

Key words: propaganda efficiency, heterodox economics, World War II, overseas broadcasting, information war.

ЭЗРА ПАУНД – РАДИОПРОПАГАНДИСТ ВРЕМЕН ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

Юрий Мельник

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,

ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, г. Львов, Украина,

Тел. оф.: (032) 239-47-75,

e-mail: kozakmaja@rambler.ru

В статье исследованы радиовыступления Эзры Паунда времен Второй мировой войны с точки зрения особенностей тематики, аргументационных ресурсов, мотивационного базиса. Через параллели с ведущими радиопропагандистами эпохи показано специфику работы Паунда как радиопропагандиста.

Ключевые слова: эффективность радиопропаганды, альтернативная экономика, Вторая мировая война, инновационное, информационная война.